

Česká lesnická akademie Trutnov
střední škola a vyšší odborná škola

OBČANSKÁ NAUKA

Název: **001_Člověk jako osobnost I – vývojová psychologie –
prezentace**

Obor: 41-56-H/01 Lesní mechanizátor

Ročník: 1.

Autor: Ing. Jiří Franc

Člověk jako osobnost I

- Homo sapiens má mnoho společného s jinými zvířaty, ale **odlišnosti** jsou výrazné:
 - **Abstraktní myšlení** – naše mysl pracuje, na rozdíl od ostatních zvířat, s pojmy, symboly a jejich významy
 - **Řeč**
 - **Složitý společenský život**
 - **Účelné přetváření vlastního okolí (životního prostředí)**

- Psychickými jevy člověka se zabývá věda zvaná **psychologie**.
- V řečtině **psyché** = **duše**.
- V antice se hovořilo o nauce o duši a psychologie jako odnož filozofického myšlení **se objevuje ve 2. pol. 19. století**.
- Psychologie **stojí na pomezí přírodních a humanitních věd** – z obou skupin čerpá poznatky.

- Psychologie se věnuje zejména:
 - Vývoji osobnosti člověka
 - Chování
 - Prožívání
 - Emocím
 - Postojům
 - Vlastnostem
 - Potřebám

1. Vývojová psychologie

- Vývojem osobnosti se zabývá **vývojová psychologie**
- Vývoj člověka je **sled neopakovatelných a nezvratných proměn**
 - **Evolučních** (např. růst těla, rozvoj psychiky, ...)
 - **Involučních** (opak evolučních – zhoršování fyziologických funkcí těla)
 - **Kvalitativních** (např. zapomínání, ztráta sluchu, ...)
 - **Kvantitativních** (např. vypadávání vlasů, řidnutí kostí, ...)

- Poznatky psychologů jsou již dnes tak rozsáhlé, že se v rámci psychologie rozvíjí **mnoho specializovaných oborů** např.:
 - **Sociální psychologie** = o vztazích lidí v sociálních skupinách
 - **Psychopatologie** = o psychických poruchách a potížích
 - **Pedagogická psychologie** = o problematice učení a vyučování
 - **Poradenská psychologie** = o pomoci při výchově dětí či vztazích partnerů
 - **Soudní psychologie** = o psychice delikventů, svědků apod.
 - ...

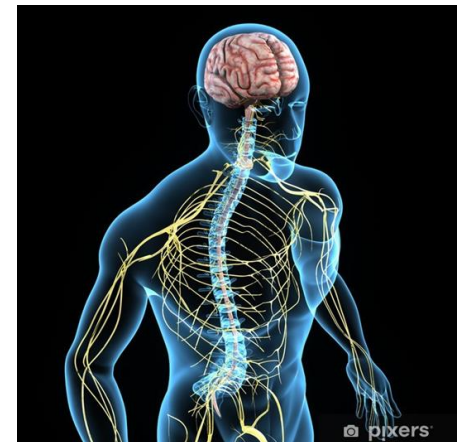
Vývoj psychiky člověka utvářejí **vnitřní a vnější vlivy**

A. Vnější vlivy = prostředí

- **P. přírodní** (fyzikální, chemické, ...a jiné vlivy)
- **P. společenské** (rodina, škola, přátelé, ...)
 - zde je hlavní vliv tradičně připisován **rodině**
- Působením vnějších vlivů dochází k **socializaci člověka** = proces osvojení kultury, pravidel a hodnot společnosti v níž žijeme = **„stáváme se člověkem“**
- Socializace je **nejintenzivnější v dětství**, ale trvá po celý lidský život formou:
 - her, napodobování, ztotožňování s někým, učení, zpevňování názorů či sugescí (neúmyslným podléháním nějaké myšlence či představě)

B. Vnitřní vlivy = vrozené uspořádání organismu

- Základ osobnosti má **původ v genech (DNA)**
- Mnoho genů se během života vůbec **nemusí projevit**
- Na lidské chování a prožívání působí **3 základní regulační soustavy** v organismu:
 - **Kosterně svalová s.** (pohyb, vzhled, kondice, ...)
 - **Oběhová s.** (transport kyslíku, živin a hormonů)
 - **Nervová s.** (příjem, zpracování a vyhodnocení podnětů)

C. Etapy vývoje osobnosti

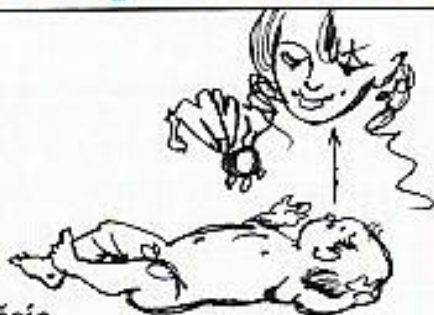
- **Vývoj každé osobnosti představuje řadu zákonitých změn.**
- Během vývoje psychiky jedince se objevují **tzv. kritická období** = pokud se v těchto zlomových obdobích jedinci **nedostane odpovídajících podnětů, bude vývoj jeho osobnosti narušen.**
- Výsledkem narušeného vývoje může být **deprivace** = **nedostatečné uspokojení důležité psychické či fyzické potřeby jednotlivce.** Nejčastěji bývá popisována jako citové strádání – jakýkoliv nedostatek citů a emocí pociťovaný jednotlivcem.
- Příkladem mohou být např. první měsíce života, kdy **dítě potřebuje pozitivní odezvu svého okolí na tzv. spontánní úsměv.**

Vývoj dítěte v prvním roce života

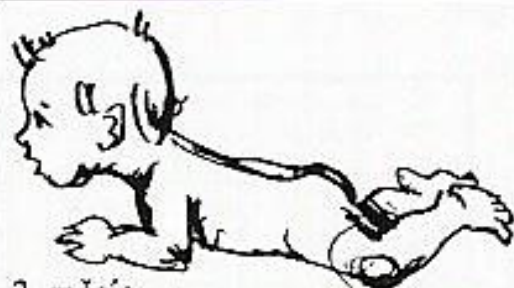
1. měsíc

- ruce jsou v pěst, končetiny pokrčené u trupu
- nekoordinovaně pohybuje všemi končetinami
- hlavu otáčí za světlem
- na silné podněty reaguje trhnutím celého těla

2. měsíc

- na břišku udrží zvednutou hlavu více jak 5 sekund
- palec se uvolní z dlaně
- zpozorní při zvukovém podnětu
- sleduje zrakem, krátce naváže optický kontakt a usměje se

3. měsíc

- na břišku se opře o celé předloktí a uvolní dlaň
- hlavou volně otáčí do stran a pozoruje předměty
- má zájem o mimickou komunikaci
- začíná broukat

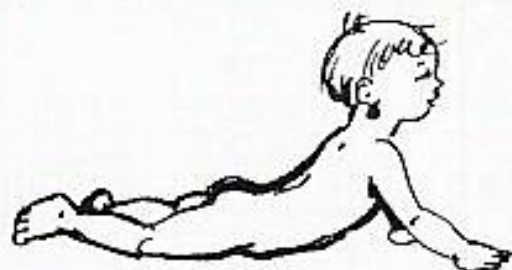
4. měsíc

- prohlíží si obě ruce a hraje si s nimi
- nohy zvedá vysoko nad podložku
- začíná se převracet na bok
- cíleně se otáčí za zvukem
- vyžaduje kontakt a hlasitě se směje

5. měsíc

- přitahuje se do sedu
- převrací se na bok až na bříško
- předává si hračky z ruky do ruky
- rozeznává laskavý a přísný odstín řeči i mimiky

6. měsíc

- na břiše se vzepře o dlaně, ruce jsou natažené, hlava vzpřímená
- přetočí se oběma směry na břicho
- na zádech uchopí palce u nohou
- žvatlá jednotlivé slabiky

Krajním případem deprivace při výchově jsou tzv. vlčí děti.

- **V roce 1991 byla na Ukrajině objevena Oxana Malaja** (nar. 1983), dcera dvou těžce závislých alkoholiků, kteří ji hrubě zanedbávali, takže žila v podstatě mezi psy. Rozuměla řeči, ale nemluvila, pohybovala se jen po čtyřech a byla bez sociálních návyků. Sociální pracovnice vítala veselým štěkotem. Dívku objevil po 5 letech soused a kontaktoval úřady.
- Po letech speciální výuky sice jedná jako člověk, ale psí vlastnosti zůstávají hluboce zakořeněny v její psychice. Stačí malý stres a hned se vrátí do své psí minulosti. Stále spí schoulená do klubíčka. Její mentální kapacita odpovídá 6-letému dítěti (např. dokáže počítat). Nemá sociální dovednosti a není schopna žít mimo domov pro mentálně postižené.

Výše popsaný případ je extrémní, ale ...

Týraní, zanedbávání a zneužívání nejen dětí je trestným činem týraní svěřené osoby.

Mnohdy se však odehrává s tichým přihlížením či souhlasem sousedů a blízkého okolí.

Statistiky MPSV [evidují případy týraných a zneužívaných dětí v ČR](#).

Nezapomínejme proto na oznamovací povinnost, kterou nám všem ukládá zákon, pokud máte podezření, že ve vašem okolí dochází k týraní dítěte či jiné svěřené osoby – trestní sazba 1-12 let odnětí svobody.

Vývojová stádia jedince

- Prenatální - početí do narození
- Novorozenecké období - 1.měsíc (6 týdnů)
- Kojenecké - do 12. měsíce
- Batolecí - do 3 let
- Předškolní - 3-6 let
- Mladší školní věk - 11-12let
- Starší školní věk a pubescence - 11-15 let
- Adolescence - 16-20 let
- Dospělost - 20 až 65 let
- Stáří - 65+ let

Pubescence

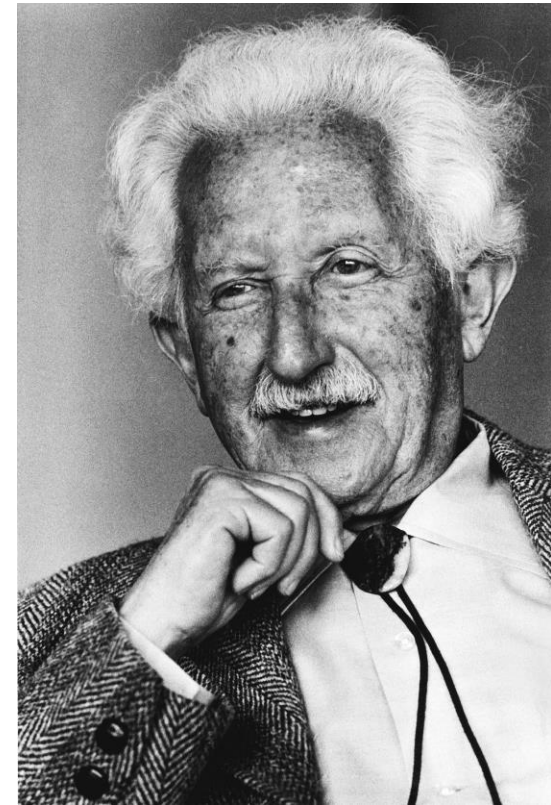
- **Dospívání směřující k pohlavní zralosti** – trvá 1,5 – 5 let
 - Tělesný vývoj: vliv hormonů - růst kostí, druhotné pohlavní znaky, menstruace, poluce, mutace, rozvoj sexuality.
 - Vyrovnávání se s vzhledem vlastního těla – s takovým jaké je.
 - V posledních sto letech došlo k urychlení nástupu pubescence o 4-5 let.
 - U dívek asi o 2 roky dříve (dnes menstruace již od 11 let) než u chlapců.
- **Psychické změny**
 - Rozvoj myšlení (abstraktní myšlení), růst slovní zásoby a objemu znalostí.
 - Změny nálad, citlivost, hyperkritičnost (zvláště k rodičům i učitelům).
 - Přejímání vzorů, idolů.
- **Sociální vývoj**
 - Počátek osamostatňování od rodiny, vzpoura vůči autoritám – období tzv. druhého vzdoru, první vztahy (páry, party).
 - Emoční labilita, nevyrovnanost, ale již vyšší sebekontrola (schopnost podat výkon, zvládnout bolest, odříkání).

Adolescence

- Období v rozmezí cca 16-20 let věku. K adolescenci patří intenzivní hledání vlastní identity. Hledání odpovědí na otázky *Kdo jsem? Jaké je mé místo na světě? Jaká je moje hodnota?*
- Je to jeden z nejtěžších úkolů mladého člověka a proto může být **pro některé představa dospělosti** a s tím spojených nároků natolik **tíživá**, že se ji snaží **podvědomě oddálit**.
- Může se objevit jev označovaný jako adolescentní moratorium (jakýsi prozatímní způsob existence, kdy se mladí odmítají stát dospělými, psychické nepřijetí dospělosti). Moratorium může mít různé podoby např. prodlužování vysokoškolského studia, dlouhodobé cestování, mamahotel, střídání partnerů.
- Pokud jedinec v tomto stavu setrvává **déle do dospělosti**, může to **přinést vážné problémy** – neschopnost trvalých partnerských vztahů, časté změny zaměstnání, celková nespokojenost, osamění, ...

- **Dospělí muži odmítající vstoupit do vlastního života**, představují podle psychiatra prof. Maxe Kašparů parazity na vlastní rodině.
- V odborné literatuře termín „mamánek“ nenajdete, ale Max Kašparů si [za 40 let praxe vytvořil vlastní kategorie](#):
 - věčný student – odmaturuje a pak studuje několik vysokých škol ...
 - marodér – když má začít pracovat a starat se o sebe, tak onemocní ...
 - specialista – hledá něco speciálního a proto nemůže opustit rodinu
 - obojživelník – do mama hotelu si přivede i svou dívku

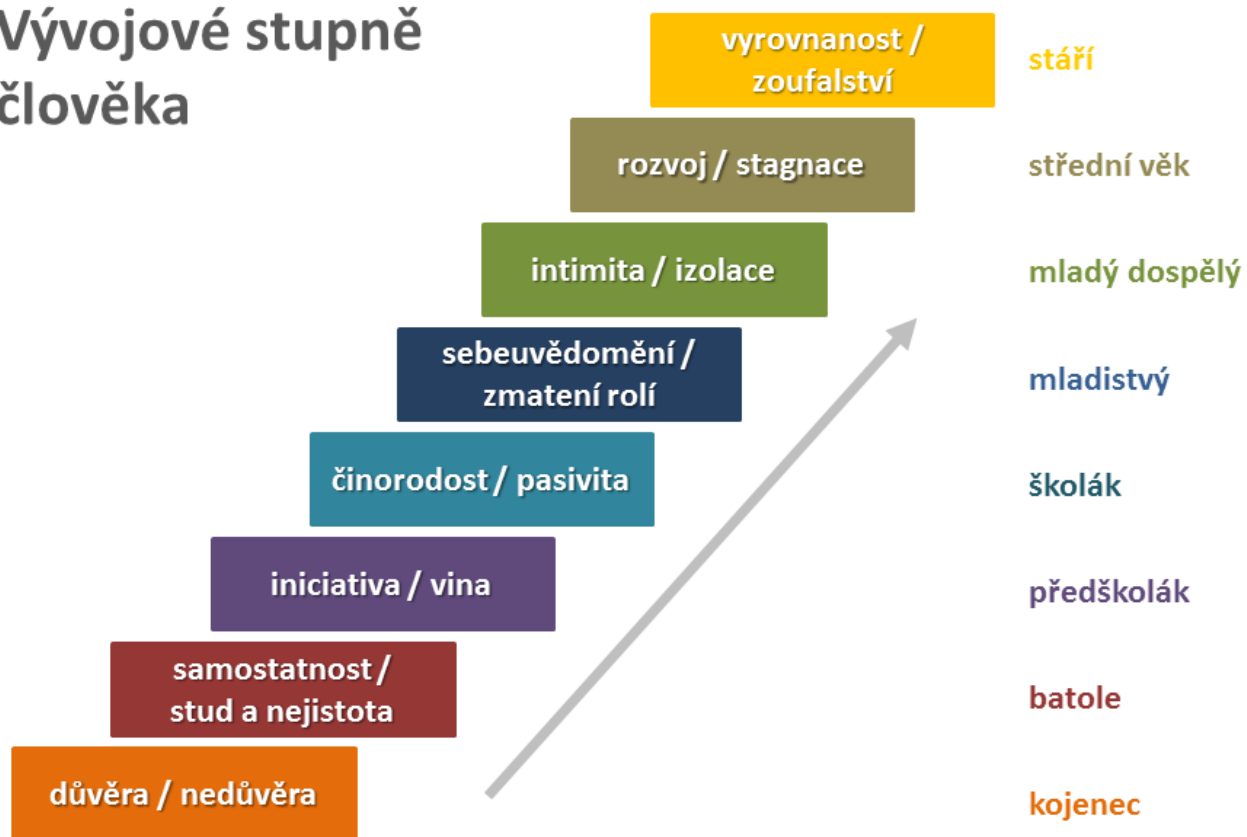

- Zajímavou teorií vývoje lidské osobnosti sestavil německo-americký psycholog **Erik Erikson** (1902-1994) - podle něhož vývoj zahrnuje „**Osm věků člověka**“.
- **Na každém stupni** si musí jedinec vyřešit základní konflikt.
- Po jeho (ne)úspěšném vyřešení (ne)získává nějakou ctnost.

„Osm věků člověka“

Vývojové stupně člověka

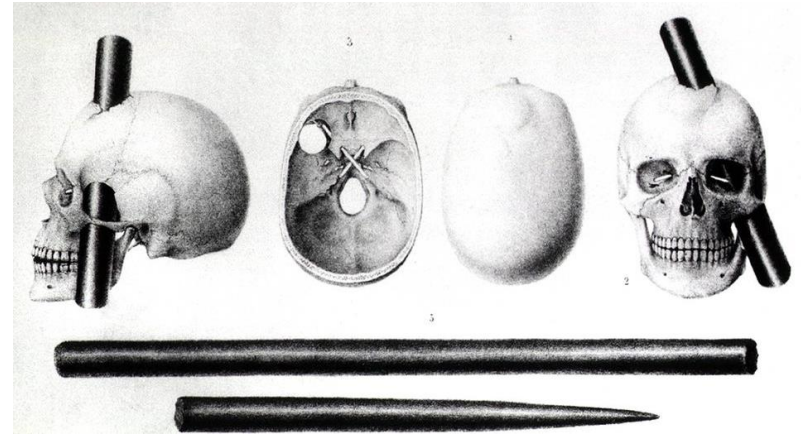
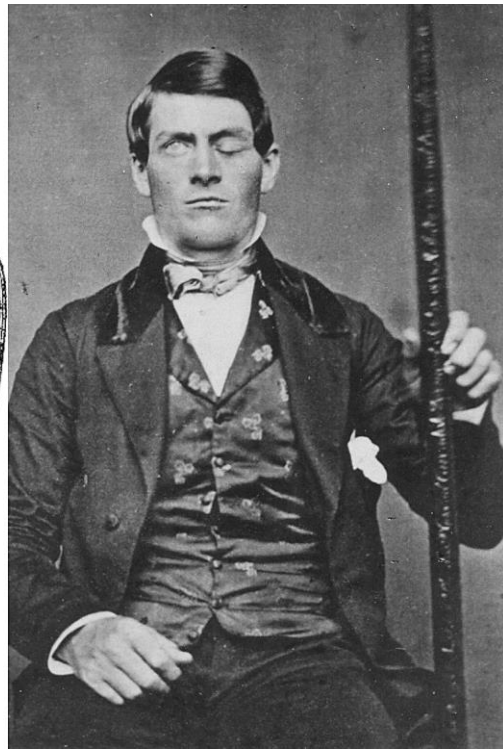
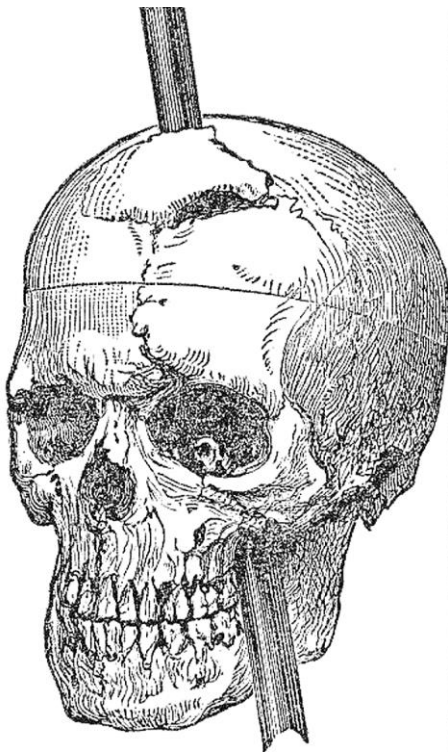

Přibližný věk	Rozvíjená ctnost	Konflikt	Významný vztah	Existenciální otázka	Příklad
0–2 roky	naděje	důvěra vs. nedůvěra	matka	Mohu důvěřovat světu?	krmení, opuštění
2–4 roky	vůle	samostatnost vs. stud a nejistota	rodiče	Je v pořádku, jaký jsem?	chození na nočník, obléknutí se
4–5 let	cíl	iniciativa vs. vina	rodina	Je v pořádku to, co dělám?	poznávání, používání nástrojů, tvorba
5–12 let	schopnost	čínorodost vs. pasivita	sousedství, škola	Mohu být přínosem ve světě lidí a věcí?	škola, koníčky, sporty
13–19 let	věrnost	sebeuvědomění vs. zmatení rolí	vrstevníci, vzory	Kdo jsem? Čím mohu být?	sociální vztahy
20–39 let	láska	intimita vs. izolace	partneři, přátelé	Mohu milovat?	romantické vztahy
40–64 let	péče	rozvoj vs. stagnace	domov, pracoviště	Mohu se ohlédnout za životem?	práce, partnerství
65-smrt	moudrost	vyrovnanost vs. zoufalství	lidstvo, moji blízcí	Bylo v pořádku, jaký jsem byl?	reflexe života

- Vývoj osobnosti často provázejí **různě závažné vývojové poruchy.**
- **Někdy vývoj jedince opozdí nebo i trvale naruší.**

- Dělí se na:
 - poruchy **vzniklé před nebo těsně po narození:**
 - **Oligofrenie** (různý stupeň snížení rozumových schopností)
 - **Epilepsie**
 - **DMO** (dětská mozková obrna = poruchy hybnosti, někdy i intelektu)
 - **LMD (lehké mozkové disfunkce)** a **poruchy učení** (častější u chlapců) - značná nepozornost, hyperaktivita, výkyvy nálad, poruchy učení. V současné době se používá označení **ADHD** (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) = **porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou** (nadměrně nutkavou potřebou pohybu)

 - poruchy **získané během života** vlivem:
 - **poškození mozku nemocí či úrazem** (např. poškození čelních laloků mozku)
 - **poškození vlivem prostředí** („špatná výchova“)
 - **poškození vlivem užívání psychotropních látek**

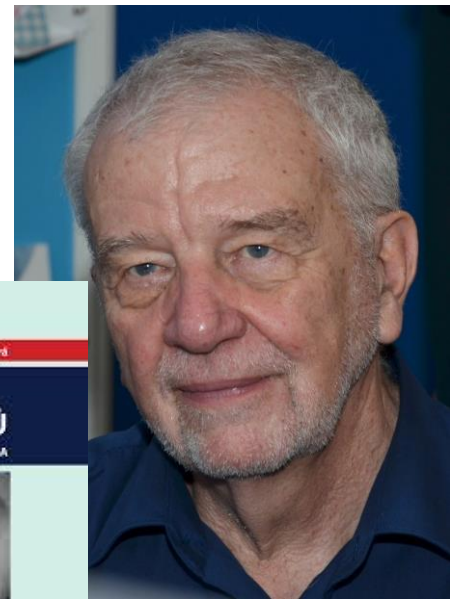
Phineas Gage (1823 - 1860), americký železniční dělník ve věku 25 let přežil těžké poškození mozku. Při výbuchu nálože mu pronikla hlavou **železná tyč** délky přes 1 m a průměru přes 3 cm.

Přišel o levé oko a utrpěl **poškození čelního mozkového laloku**. Zranění nezměnilo jeho rozumové schopnosti, ale jeho povahu = **z mírného člověka se stal agresivním.**

Tento případ sehrál **významnou roli při výzkumu fungování lidského mozku.**

20. dubna 1999 mezi 11:16 – 12:28 došlo ve škole Columbine High School v americkém státu Colorado k masakru. Dva studenti, Eric Harris (18) a Dylan Klebold (17) zastřelili dvanáct studentů a jednoho učitele a zranili dalších 24 lidí. Po útoku oba spáchali sebevraždu.

Kdo jsou jedinci schopní takových činů?

MUDr. František Koukolík, DrSc. (nar. 1941) český neuropatolog a spisovatel zavedl označení **deprivant** pro jedince, který z psychologických, biologických či sociokulturních důvodů nedosáhl lidské normality, případně o ni přišel (např. úraz mozku). Používají se také pojmy **psychopat** nebo **člověk s poruchou osobnosti**. Důsledky deprivantství jsou **výraznější v citové, než v rozumové oblasti**. Ve vztahu k normalitě jsou to lidé v různém rozsahu duševně „nepovedení“, ale nikoli fyzicky nemocní.

Podle současných předpokladů se předpokládá, že ve společnosti je 1 % nejinteligentnějších, nejkrutějších a zcela bezcitných jedinců – jsou asi výsledkem evolučního vývoje člověka. Většinou jde o muže (poměr muži : ženy je 3:1).

Hareho* Dotazník psychopatologie pro dospělé (2014)

1. Šarm a výmluvnost
2. Pocit grandiozity a výjimečnosti
3. Patologické lhaní
4. Manipulace a podvádění
- 5. Nepřítomnost výčitek svědomí a pocitů viny**
6. Neschopnost empatie
7. Povrchní jednání
8. Neschopnost přijímat odpovědnost za vlastní činy
9. Potřeba vzrušení a sklony k nudě
10. Parazitický styl života
11. Špatná sebekontrola
12. Nerealistické cíle
13. Impulzivita
14. Nezodpovědnost
15. Kriminální minulost – v dětství či v období adolescence
16. Problémové chování
17. Zrušené podmíněčné propuštění z nápravného zařízení
18. ~~Promiskuitní styl života~~
19. ~~Mnoho krátkodobých vztahů~~
20. Kriminální všestrannost

Každá položka se boduje:

0 = znak nepřítomen

1 = znak pravděpodobně přítomen

2 = znak přítomen

30 bodů+ = psychopat (pro USA)

25 bodů + = psychopat (pro VB)

Průměrná bodová hodnota u vězňů v USA byla 23,3 bodu.

*prof. Robert Hare (nar. 1934) – kanadský soudní psycholog.

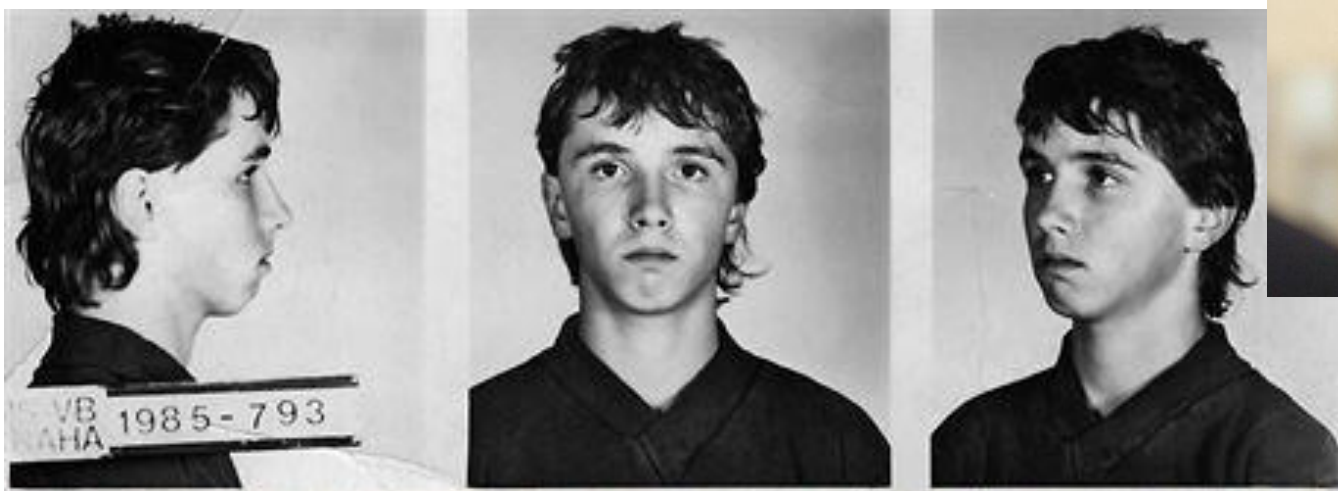
Poradce FBI při únosech dětí a mnohonásobných vraždách.

Existují dva typy psychopatů

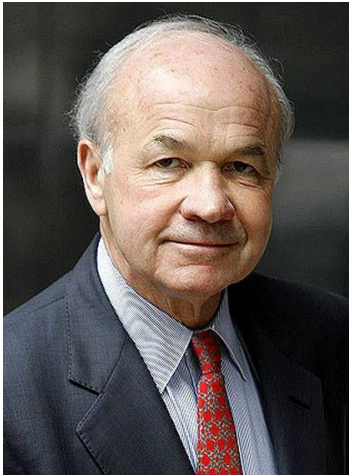
Kriminální psychopati tvoří jen menšinu ze všech psychopatů ve společnosti (typicky sérioví vrazi).

Sociálně úspěšní psychopati jsou někdy mimořádně mocensky, sociálně a finančně úspěšní lidé s výrazným osobním kouzlem. Neprojevují se násilně. Ve vězení končí jen zřídka.

- **Jiří Straka** (nar. 1969) sériový vrah známý též jako „**Spartakiádní vrah**“. V roce 1985 napadl v Praze celkem 11 žen - byl usvědčen ze 3 vražd, 2 pokusů o vraždu, 5 znásilnění, 3 loupeží a 5 krádeží. Pochází z úplné rodiny. Už v mládí se u něho začal projevovat neklid, kvůli kterému byl vyšetřován psychiatrem. Přes nadprůměrnou inteligenci (IQ 125) měl slabé školní výsledky a časté problémy s chováním. Po ZŠ nastoupil do hornického učiliště ve Stochově.
- [Policie pracovala pod politickým tlakem – blížila se Spartakiáda – pátrání trvalo 68 dní.](#)
- Kromě svědeckých výpovědí policii pomohla i expertiza Kriminálního ústavu - na šatech obětí objevila drobné kovové částice - jako učeň pracoval s obráběcími stroji. Po zatčení spolupracoval a bez emocí popisoval zločiny.
- Posudek psychiatrů konstatoval úplnou amorálnost a absenci citu, agresivitu se zvýšenou sexuální aktivitou a sklony k sadismu a nekrosadismu a nekrofilii.
- Odsouzen jako mladiství k 10 letům vězení a k následné ústavní léčbě.
- Ve vězení byl mučen a téměř zabit spoluvězni, podstoupil kastraci, odmítl však operaci mozku k oslabení sexuální agresivity. V letech 1994 – 2004 byl v psychiatrických léčebnách.
- Od roku 2004 na svobodě a dochází na ambulantní léčbu. Oženil se. Žije pod jinou identitou (Jiří Novák), obyvatelům v okolí je jeho minulost známa.

Pro daleko větší počet lidí mohou být nebezpečnější **sociálně úspěšní psychopati**. Jejich charakteristikami jsou vysoké skóre psychopatie, vysoká inteligence, vysoké postavení na sociálním a mocenském žebříčku. **Velkým úspěchem je pro ně vrcholná funkce v jakékoli organizaci, která má velkou moc a je bohatá.**

Kenneth Lay (1942-2006), Jeffrey Skilling (nar. 1953) a Andrew Fastow (nar. 1961)
bývalí finančníci a usvědčení zločinci v případě Enron.

Enron Corporation byla americká energetická společnost, která zaměstnávala přes 22 000 lidí. S aktivy v hodnotě 111 miliard USD byla vzorem moderní silné společnosti. Ke konci roku 2001 se ale v účetnictví společnosti našly podvody. V lednu **2002 společnost oznámila bankrot** - o práci a v mnoha případech o celoživotní úspory přišlo 20 000 zaměstnanců, investoři o 60 miliard USD. **Enron se stal symbolem podvodného podnikání.**

**Lidé s psychopatickými rysy mohou být pro společnost i užiteční.
Hodí se k činnostem vyžadujícím rozhodnost a pevné nervy.**

Neil Armstrong (1930-2012) dokázal v červenci 1969 bezchybně přistát na Měsíci s ručně řízeným lunárním modulem v situaci, kdy mu zbývalo palivo na 30 s letu.

Otázky:

1. Vývojová psychologie se zabývá
2. Uveďte příklad evolučních proměn osobnosti.
3. Uveďte příklad involučních proměn osobnosti.
4. Uveďte tři příklady specializovaných oborů psychologie.
5. Na vývoj psychiky člověka působí vlivy a
6. Vnější vlivy vývoje psychiky člověka jsou a
7. Vysvětlete, co je to proces socializace.
8. Uveďte, jakými formami dochází k socializaci.
9. Z hlediska vnitřních vlivů vývoje člověka má základ osobnosti původ v
10. 3 základní regulační soustavy lidského organismu jsou a a
11. Vysvětlete pojem deprivace.
12. Kdo má oznamovací povinnost v případě podezření na trestný čin týrání svěřené osoby?
13. Popište psychické změny spojené s vývojovým obdobím pubescence.
14. Co víte o jevu zvaném adolescentní moratorium?
15. Co označuje zkratka ADHD?
16. Vývojové poruchy osobnosti získané během života mohou vzniknout vlivem,
..... nebo
17. Existují dva typy psychopatů a to: a
18. Která vlastnost je pro psychopatické jedince zvláště typická?
19. Z jakých důvodů mohou být lidé s psychopatickými rysy pro společnost i užiteční?

Zdroje:

- HARARI, Yuval N. *Sapiens: úchvatný i úděsný příběh lidstva*. V nakl. Leda vyd. 2. Přeložil Anna PILÁTOVÁ. Voznice: Leda, 2014. ISBN 978-80-7335-388-9.
- HARARI, Yuval N. *Homo deus: stručné dějiny zítřka*. Přeložil Alexander TOMSKÝ, přeložil Anna PILÁTOVÁ. Voznice: Leda, 2017. ISBN 978-80-7335-502-9.
- ŠPIDLÍK, Tomáš. Z pokladnice otců: patristická čítanka na každý den. Přeložil Juraj FRANEK, přeložil Irena RADOVÁ, přeložil Tomáš JENIŠ. Olomouc: nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2019. ISBN 978-80-7412-333-7.
- Nekonečný, M. Encyklopedie obecné psychologie, Praha: Academia, 1997
- <http://www.100vedcu.cz/files/18-04-svoboda.pdf>
- <https://www.foxnews.com/science/chimps-killing-people-in-uganda>
- <https://images.radio.com/klufm/GettyImages-122203715.jpg?width=775&height=515&crop=747,497,x14,y0>
- <http://blog.krena.net/index.htm>
- http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/FTK-dokumenty/Katedra_kinantropologie/15motorickeuceni.pdf
- <https://scx2.b-cdn.net/gfx/news/2018/20-neuroscienti.jpg>
- <https://kiosek.epublishing.cz/1001/zahady-20-stoleti/vynalezce-smrti/>
- <https://www.oldham-chronicle.co.uk/news-features/143/letters-to-the-editor/118134/seeking-memories-of-dr-edwards-and-mr-steptoe>
- https://lh3.googleusercontent.com/proxy/o5heAgQzLiLAVprahqS1Fnj58GmqGn9auBwYeL5fdGlmWsWALaz4Tg_8blqQAY-9BxLq3VWhfsid9IQzf29P50s5g1z0_iokXehefkeGLyZ8PjhvpH8WtSdG1-hg3bTvV9BXDqLO
- Autor: United States Air Force – United States Force museum, Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=25332467>
- <https://www.cnbc.com/2017/04/03/start-up-epicenter-implants-employees-with-microchips.html>
- https://images.squarespace-cdn.com/content/v1/5ba0f54589c17264967b07bb/1557748633952-2OLTGIJQY37UBDGNLDOE/ke17ZwdGBToddI8pDm48kLkXF2plyv_F2eUT9F60jBI7gQa3H78H3Y0txjaiv_ofDoOvxcdMmMKkDsyUqMSsMWxHk725yiiHCCLfrh8O1z4Y_TzhvNKhyp6Da-NYroOW3ZGjoBKy3azqku80C789I0iyqMbMesKd95J-X4EagrgU9L3Sa3U8cogeb0tjXbfawd0urKshkc5MgdBeJmALQKw/8V0A7050.jpg
- <https://weareepicenter.com/stockholm/wp-content/uploads/sites/3/2019/03/477621-917661-nsmojlfk8w.png>
- https://miro.medium.com/max/720/0*DpBXYW3rMX6TCFce.jpg
- https://miro.medium.com/max/1200/1*OOa8lfbam1HRv_uiQiqxLQ.jpeg
- <https://www.root.cz/clanky/potrebujeme-pravidla-pro-vyvoj-umele-inteligence/>
- <https://cdn.wccfttech.com/wp-content/uploads/2020/07/Amazon.jpg>
- <https://www.root.cz/clanky/chceme-nediskriminujici-umelou-inteligenci-ale-sami-to-neumime/>
- <https://alcor.org/Contact/index.html>
- <https://www.calicolabs.com/>
- Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=332744>
- <https://osobnibyznys.cz/wp-content/uploads/sp%C3%A1nkov%C3%BD-cyklus-600.jpg>
- <https://empress2inspire.files.wordpress.com/2019/09/how-blue-light-affects-our-health.jpg>
- <https://images.fineartamerica.com/images/artworkimages/mediumlarge/1/auca-yachai-pablo-amaringo.jpg>
- https://lh6.googleusercontent.com/proxy/wQwLGGqcOdZyULky1Q6QgSCYS8zkoPhJ-8GKymTHIJmfVg9n4vGwMX9S37fb0LlomT7tXEx_ntgO9f-WyqJpUF_r0GyHFpyceklbvjpE6tienBsEv-g3VCWOG=w1200-h630-p-k-no-nu

- <https://i.pinimg.com/originals/e6/65/bd/e665bd65bd141a973e7900fc88f5b0f8.jpg>
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Jean_Piaget
- <https://userscontent2.emaze.com/images/7d02d5d8-51e3-4c7f-85bc-78779051f493/9ab63b73-bc99-4ddc-bdd4-4c7fdce0010c.png>
- Autor: CeSt – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=32772785>
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Erik_Erikson
- FULGHUM, Robert. Všechno, co opravdu potřebuju znát, jsem se naučil v mateřské školce. Vyd. 8., rozš. 3. Přeložil Lenka FÁROVÁ, přeložil Jiří HRUBÝ. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0831-6.
- Autor: Pavel Hrdlička, Wikipedia, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=63778990>
- https://live.staticflickr.com/7067/6935585103_29e6426200_c.jpg
- https://lh3.googleusercontent.com/proxy/7IEVG8ucEzsN2u89gajxy4su1ZIDHzWS7-LS65o2SLes51MKLrmdRW3md348yCrm6lRUICALh325CY62L8MX8XvJ5xZgFqhK0Xgza5H_KFxdjK4yLMzAQfJfj0-RW750vbQg
- https://mysteriesunsolved.com/wp-content/uploads/2020/07/IMG_20200713_190807_compress3.jpg
- https://glavnoe-smi.ru/wp-content/uploads/2020/03/screenshot_2020-03-06-oksana-malaya-kak-slozhilas-sudba-devochki-kotoruyu-vospitali-sobaki-8-tys-izobrazhenij-najdeno-v-yandek....png
- <https://www.reflex.cz/clanek/zajimavosti/75947/vlci-deti-zdokumentovane-pripady-lidi-ktere-od-malicka-vychovavala-zvirata.html>
- Autor: Jindřich Nosek (NoJin) – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=93529971>
- <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10121244562-jadro/1722-kdo-je-frantisek-koukolik/>
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Deprivant_ž
- KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ. Vzpouza deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana. Nové, přeprac. vyd. Praha: Galén, c2006. Makropulos. ISBN 978-80-7492-120-9.
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Masakr_na_Columbine_High_School
- <https://www.sott.net/image/s18/376384/full/WolfSheep.jpg>
- https://dspace.cvut.cz/bitstream/handle/10467/76395/MU-BP-2018-Novakova-Katerina-BP_2018_Novakova_Katerina.pdf?sequence=-1&isAllowed=y
- https://en.wikipedia.org/wiki/Robert_D._Hare
- https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/vesmir/neil-armstrong-astronaut-psychopat-psychiatr-radkin-honzak_1805122000_ako
- Autor: NASA – Great Images in NASA, Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=6448070>
- https://www.speakerbookingagency.com/storage/celebrities/1547512133_andrew-fastow.jpg
- https://media.nationthailand.com/images/news/2020/02/04/30381578/800_fdca84d90470d48.jpg?v=1580806228
- <https://www.investicniweb.cz/news-zemrel-byvaly-sef-zkrachovale-firmy-worldcom-bernard-ebbers/>
- [https://www.thejc.com/image/policy:1.484915:1584442288/Stock-image-crying-child.jpg?f=16x9&h=576&w=1024&\\$p\\$fh\\$w=6263107](https://www.thejc.com/image/policy:1.484915:1584442288/Stock-image-crying-child.jpg?f=16x9&h=576&w=1024&pfh$w=6263107)
- https://www.idnes.cz/onadnes/vztahy/radek-pekny-psycholog-psychopat-disocialni-porucha-osobnosti.A180117_103512_vztahy-sex_jup
- https://1gr.cz/fotky/lidovky/11/114/Inorg/APE3f84f3_domskrovapropusteni.png
- https://www.lidovky.cz/domov/teta-tyranych-deti-opustila-na-podminku-vezeni.A140724_165526_In_domov_sk
- <https://i.pinimg.com/originals/eb/4a/8c/eb4a8ca6b912b6e122613df07c7e153d.png>

- https://www1.wdr.de/stichtag/stichtagseptemberdreizehn104~_v-ARDFotogalerie.jpg
- [https://img.pixers.pics/pho_wat\(s3:700/FO/70/10/56/98/700_FO70105698_c6f9f9e88a51d0cc94bf6e19b9f186da.jpg,700,700,cms:2018/10/5bd1b6b8d04b8_220x50-watermark.png,over,480,650,jpg\)/plakaty-nervova-soustava.jpg.jpg](https://img.pixers.pics/pho_wat(s3:700/FO/70/10/56/98/700_FO70105698_c6f9f9e88a51d0cc94bf6e19b9f186da.jpg,700,700,cms:2018/10/5bd1b6b8d04b8_220x50-watermark.png,over,480,650,jpg)/plakaty-nervova-soustava.jpg.jpg)
- <https://prozeny.blesk.cz/clanek/pro-zeny-laska-a-vztahy/445278/pozor-neni-to-mamanek-na-co-si-u-muze-dat-pozor-a-kdy-radi-uteci.html>
- <https://dvojka.rozhlas.cz/ctyri-typy-mamanku-podle-psychiatra-maxe-kasparu-poznate-v-nich-nekoho-7450544>